

Philip Zandén sätter upp Hamlet i Stockholm

– Hamlet är inte alls svår och tung och konstig!

Philip Zandén har ibland frågat folk vad *Hamlet* handlar om. Frågan är retorisk eftersom det inte finns något bra svar. Eller hur många svar som helst. När han nu sätter upp pjäsen på Stockholms stadsteater vill han inte alls försöka anpassa den till vår tid, han är lite trött på att man ska behöva fråga sig vad som just nu är aktuellt och att tolka pjäsen utifrån det.

– Pjäsen är till för publiken och publiken är en del av konstverket. I alla fall på teatern. Därför har vi sagt att vi *inte* ska tala om vad den här pjäsen handlar om, den är större än vad vi är. Vi ska inte påstå att vi använder *Hamlet* till det eller detta. Vi ska inte spela *Hamlet*, utan *Hamlet* ska spela oss. Vi ska låta detta mästestycke berätta för oss vilka vi är genom *Hamlet*.

Philip Zandén vill inte sätta några gränser för pjäsen, och han menar att vi är på en teater, med clownar som drar upp ridån och säger välkomna in. Och så kommer ett gäng skådespelare från Stadsteatern och börjar spela pjäsen.

– I *Hamlet* finns det hela tiden de här kopplingarna till teatern och teater-rummet. Vi hör det i replik efter replik. Inne i pjäsen kommer ett nytt gäng skådespelare och ska spela ytterligare en pjäs som heter *Mordet på Gonzales*. *Hamlet*, teatermannen, skriver om den pjäsen och kallar den för *Rättfällan*. Han säger att föreställningen ska bli den fälla han ska fånga kungen i. Verkligheten är det faktum att vi som publik sitter där och skådespelarna är i samma rum.

GENOM ATT VÄLJA HELENA BERGSTRÖM till titelrollen, tycker Philip Zandén att han frångår den hamlettradition där en svärmoderig Hamlet kommer in i svart. Men en kvinna i den rollen? Hur tänker han då?

– Kvinnor har spelat *Hamlet* förr, och visst, man kan kanske tycka att det blir helt tokigt. Men återigen: vi är ju på teatern! Låt oss säga att vi har en teaterensemble med ett visst antal skådespelare och *Hamlet* får spelas av nån som har bra kontakt med publiken. Nån som är levande, nån som publiken har ett förtroende för innan pjäsen börjar. 'Du är så levande och härlig!' 'Men jag är ju tjej!?' 'Ja men vi är ju på teatern! Du ska spela kille!' Det är ingen drag- eller queer-föreställning. Och eftersom Horatio är *Hamlets* bästa vän får han också göras av en tjej.

– Teatermannen *Hamlet* säger "if this globe could be my universe" och syftar

på Globeteatern. Teaterns emblem var en Herkules som bär globen på sina axlar. "Om detta teaterum kunde vara universum ..." Det är precis det som teatern är, och just så jag ser vår uppsättning. *Hamlet* är sin egen skådespelare, sin egen regissör, sin egen författare.

I PHILIP ZANDÉNS UPPSÄTTNING finns ett tragiskt manligt berättarpår, *Hamlet* och Horatio. Dessutom ett komiskt: dödgrävaren eller clownerna som de också kallas.

– Dessa fyra är de dramatiska ytterligheterna, tragedi och komedi, och de möts i slutet av pjäsen, i dödgrävarscenen, en av höjdpunkterna i pjäsen, i ett fantastiskt samtal om vad en människa är. Vi använder förresten dödgrävaren som clown, det är också det de kallas i originalet, och vi låter dem finnas med lite här och var i pjäsen.

DET HAR FUNNITS EN TENDENS att ornamentera när man översatt Shakespeare, tycker Philip Zandén, att göra texten till en vacker ogenomtränglig djungel av sköna ljud.

– I vår föreställning förstår man vad skådespelarna säger. Jan Mark har gjort en rolig och väldigt vital, enkel och vacker översättning. Vad vi kan vinna är en friskhet och att Helena gör *Hamlet* i vår översättning på ett sätt som gör att folk faktiskt *hör* det och får en aha-upplevelse, inser att *Hamlet* inte alls är svår och tung och konstig. Ungefär som när man själv förstår att det inte hette "trygga räkan ingen vara" utan "tryggare kan ..." Och här är Shakespeare genialt bra, eftersom han inte skrev bara för *en* grupp. På hans tid var ju teater en stor del av underhållning och jag menar att det på något sätt gäller att uppfinna detta igen. Och jag tror att ett sätt är att ha Helena Bergström som *Hamlet*. Hon har publikens öra, där finns ett förtroende och man avdramatiserar *Hamlet* fullständigt. Att dessutom spela pjäsen på en stor folklig teater gör inte saken sämre.

ANSPELNINGAR PÅ SHAKESPEARES TID är svåra för oss idag, och Philip Zandén berättar ett exempel på hur de i hans uppsättning har löst en sådan situation:

– I originalet säger den ene dödgrävaren till den andre att han ska springa över till "Yaughan", alltså krogen vid the Globe

Helena Bergström som *Hamlet*. Foto: Petra Hallberg

på den tiden, för att hämta ett stopp brännvin, varpå skådespelaren förstas gjorde det, ut bland publiken, och två sidor senare kommer han tillbaka under publikens jubel med brännvinet. Den typen av folklighet som är förankrad i tid och rum är svår, men man kan ibland återskapa något vi kan känna igen oss i. Hos oss blir repliken: "Spring bort till Zorba och hämta en öl!"

– Vi har haft så roligt i arbetet med *Hamlet*, och visst har man fällt en och annan tår. Det är ju en sorglig pjäs. Det är inte bara människor som dör, det är också kärleken och drömmarna, allt det där vi kämpar för. Och in kommer den lille norske realpolitikern och säger 'Sorry, nu får det vara slut på drömmar? Hur många soldater? Hur mycket pengar i kassan?' Verkligheten vinner. Och verkligheten är inte drömmen!

HAMLET ÄR INGEN MÄNNISKA, menar Philip Zandén, han är en slags uppfinning, en poetisk och litterär gigant, som testar var våra gränser går och frågar vad en människa egentligen är.

– *Hamlet* är ett medvetande som kan byta skepnad, bli allt möjligt, han kan bli du eller jag, och djävulen och gud, på en och samma gång. Det är lika stort som hjulet, det är helt sanslöst att skapa en person som kan resa genom olika tider och medvetanden och dyka upp i vilka skepnader som helst, vara sin egen bödel och sin egen moder, att ha allting – det är fantastiskt. Så ... vad gör man efter detta? Man kan lika gärna gå hem och dra något gammalt över sig.

Intervju: Roland Heiel